

TV – pladder eller pedagogik?

TV:n – ännu ett pladder i en högljudd och stressad värld? Eller ett pedagogiskt medium som stärker 2000-talets barn i deras identitet? Meningarna går isär i en tid när TV:n har blivit en självklar del av vardagen, en extra familjemedlem vid frukostbordet.

Många svenska hushåll äger idag två TV-apparater. En del har fler – en i vardagsrummet, en i köket, en i föräldrarnas sovrum, än hos barnen. Ytterst få barnfamiljer, bara någon enstaka procent, har ingen TV alls.

Debatten om TV:s skadeverkningar har i stort sett tystnat. I en tid när barnfamiljernas tidsmarginaler är små tar de flesta föräldrar numera tacksamt emot den stilla nåd som TV:ns tecknade filmer erbjuder efter dagis eller skolan eller på lördags- och söndagsmorgnar.

Men många föräldrar gör det med ett gnagande dåligt samvete. Inte kan det vara bra för små barn att sitta timme ut och timme in framför ett flimmer av trams? Och visst vore det bättre om man som vuxen gjorde något med barnen istället?

Svaren på de frågorna varierar. Inom bland annat Waldorfpedagogiken menar man att TV gör barn passiva, hämmar deras fantasi och avtrubbar deras känslor. Där förespråkar man konstnärliga aktiviteter och menar att de är mer avkopplande och stimulerande.

Barnkulturforskaren Margareta Rönnberg argumenterar mot den synen sin bok "TV är bra för barn". Hon menar att TV:n ger barnen lugn efter långa dagar i skolan eller på dagis. TV snarare stimulerar än hämmar barnens fantasi, just genom att TV-figurerna är stiliserade schabloner som barnen måste fylla ut med hjälp av sin egen fantasi, hävdar hon. Och hon menar att barn inte trubbas av, inte ens av våldsamma barnprogram, utan engagerar sig för att det goda ska segra.

Massmedieforskaren Cecilia von Feilitzen har granskat vad forskningen faktiskt vet om just medievåldets inflytande. Medievåldet kan lyfta fram aggressioner hos barn, men bara hos barn som redan är i riskzonen, slår hon fast.

Hon har också kommit fram till att medievåld skapar rädsla hos barn. Men, menar hon, det är inte bara negativt. Våldet kan också skapa realistiska föreställningar och tydligt illustrera vad som är rätt och fel. Man ska heller inte bortse från värdet i den spänning våldet skapar, menar hon.

Ingegerd Rydin, universitetslektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Högskolan i Halmstad, betonar att det inte är TV-mediet som sådant som ska bedömas utan innehållet.

– Program som Bullen, Vera, Feber, Rea, Hjärnkontoret och Björnes magasin kan vara väldigt utvecklande, säger hon.

Men nu är det inte de programmen som får högst tittarsiffror bland barnen. På den topplistan finns istället Melodifestivalen och andra en-gång-om-året-succéer. De

tecknade filmerna som sänds i långa block under veckosluten lockar också en mycket stor barnpublik.

– Barn har smakpreferenser och det kan man inte bortse från, hur gärna man än skulle vilja. Barn gillar det fartfyllda, stiliserade och humoristiska i tecknade filmer.

Ingegerd Rydin tycker att vuxna i barnens omgivning kan försöka få barn att intressera sig för program av högre kvalitet.

– Då får de programmen högre tittarsiffror och då får vi mer av det. Man ska vara kräsen publik och rata det som är dåligt.

Vilken betydelse har det på lång sikt att en generation växer upp med teven som en så påfallande stor del av vardagen? Ingegerd Rydin pekar på det ökade bildmedvetandet bland ungdomar, som bland annat tar sig uttryck i att högskolestudenter ibland vill göra examensarbeten i form av filmer eller CD-ROM-skivor.

En annan massmedieforskare, Ulla Johnsson–Smaragdi, menar att TV:s massiva inflytande över barnen bland annat riskerar att cementera könsrollerna:

– En ytlig kunskap om världen droppar ner i barnen. Pojkar ser att män är ledare inom världspolitiken och hjältar i filmer. Flickor ser att det är färre kvinnor som intervjuas och att de som syns har passivare roller.

Tolvåringar ser mest TV

Även om barn och ungdomar ser allt mer på TV och video så är ökningstakten inte galopperande. Enligt medieforskaren Ingegerd Rydin beror det framför allt på konkurrens från datorer och TV-spel.

– De är de enda medierna som kan hota TV-tittandet, säger hon.

Varför ökar TV- och videotittandet? En förklaring är att videon, som kom först under 1980-talet, fortfarande vinner mark. En annan är att fler och fler TV-kanaler har tillkommit, många av dem med ett stort utbud av framför allt tecknade barnprogram, såpor och musikvideoprogram.

Tolvåringar är de barn som ser mest på TV. De tittar mycket på eftermiddagarna, då yngre barn är på dagis eller fritids och äldre barn hellre lyssnar på musik. Tolvåringarna tittar också mycket på kvällarna då de yngre barnen sover och de äldre är ute med kompisar.

Barn till högutbildade föräldrar ser ofta lite mindre på TV än barn till föräldrar med lägre utbildning.

– De som tittar mycket på TV är barn som ofta inte erbjuds så många alternativ. Föräldrarna kanske inte läser böcker för dem eller gör saker tillsammans med dem. Däremot vet man att de barn som är väldigt aktiva när det gäller många olika medier – böcker, TV, datorspel – ofta är duktiga i skolan, säger Ingegerd Rydin.

Barns TV- och videotittande

Minuter per dag

Ålder	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 (jan-jun)
3—6 år	95	98	114	114	110	112	124	134
7—10 år	101	104	103	107	112	112	115	117
11—14 år	120	99	109	106	111	126	126	127
15—19 år	118	102	118	120	118	112	125	128

Källa: MMS

Barnens favoriter 2000

Kalle Anka och hans vänner, SVT1

Expedition: Robinson, SVT2

Eva och Adam, SVT1

Melodifestivalen, SVT2

Småstjärnorna, TV4

Disneydags, SVT1

Gladiatorerna, TV4

Ronja Rövardotter, SVT1

Barnen på Luna, SVT1

Bröderna Lejonhjärta, SVT1

Gäller barn 3—14 år.

Källa: MMS

Johan och Sara – barn utan TV

Soffa och soffbord, dator och ett akvarium med sköldpaddor. Ett svenskt vardagsrum. Men något saknas: TV:n.

– Det finns många bra filmer på TV. Som "Släpp fångarna loss, det är vår!". Men det är ändå onödigt, säger Johan Becker, tolv år.

Han syster Sara, elva, håller med:

– Man kan bli beroende av TV! Några killar i min klass säger att de inte kan leva utan.

Johan och Sara Becker har fullt upp utan TV. De leker med kompisarna i trappuppgången, ritar egna serier, läser hästböcker och äventyrsböcker, spelar Gameboy och fotboll och springer ärenden åt mamma.

– Och kastar skor från gungan eller sitter och pratar om hur vi ska fråga efter pantburkar, säger Johan.

Då och då ser Johan och Sara på TV hos kompisar. Och julkalendern spelar mormor och morfar alltid in, så får barnen se sju avsnitt på raken en gång i veckan under december.

Men annars har Johan och Sara levt utan TV sedan de var i fyra—femårsåldern. Mamma Lena Becker föreslog nyligen att familjen skulle köpa en TV men barnen tackade nej.

Det finns inte mycket forskning kring hur barn som växer upp utan TV påverkas. Enligt forskaren Ulla Johnsson—Smaragdi finns dock en risk för att de hamnar utanför en gemenskap där TV:n spelar en central roll.

Men Johan och Sara säger att de inte känner sig utanför när kompisarna pratar om Gladiatorerna, Robinson eller Melodifestivalen.

– Man har ju sett programmen någon gång så man vet ju lite. Så då brukar jag fråga lite vad som hände. Men oftast pratar vi inte om TV-program, vi leker istället, säger Sara.

Hon och Johan går i en Waldorfskola, Martinskolan i Hökarängen söder om Stockholm. Alla deras klasskamrater har visserligen TV hemma, men Waldorfpedagogikens kritiska inställning till TV har enligt Lena ändå underlättat familjens val att inte ha TV. Det händer exempelvis inte att en lärare tar för givet att eleverna har sett ett visst program.

TV-fungerar likriktande på barn, menar Lena Becker. Alla program är så lika; hon vill hellre ge sina barn alternativ. Därför tar hon med dem på till exempel picknick i skogen eller kyrkokonserter.

– Det kanske inte alltid är så kul men det är bra för dem att se att sådant finns, säger hon.

När de går på bio undviker de amerikanska och svenska publisuccéer och väljer exempelvis kinesiska filmer, gärna i långsamt tempo. Lena tror att barnen skulle ha haft svårt koncentrera sig om de hade varit vana vid TV:s ofta snabba klipp.

Lena Becker säger att hon har valt bort TV:s mest för min egen skull. Hon tycker att den stör och stjälar tid. Nyheter hänger hon med i genom att läsa DN eller Metro. Och på hennes arbetsplats händer det numera nästan aldrig att samtalet kretsar kring något TV-program som alla förutses ha sett. Det försvann när kabel-TV:n kom för ett tiotal år sedan och tittandet splittrades upp på många kanaler.

Men ibland kan Lena Becker sakna möjligheten att se filmer och naturprogram.

– Det borde finnas ett TV-rum i varje hyreshus dit man kunde gå och titta. Fast då skulle det förstås bli slagsmål om alla kanaler, säger hon.

– Man kunde boka som i tvättstugan, säger Sara.